

מאבק וזיכרון

ספרות לכיתה ז' – מסע ביצירות

מהדורה למורה + דפי תלמיד

יצרה: רוית ראש בן ישי

תוכן העניינים

1. מהדורה למורה: מערך שיעור, תשובות ומחוון
2. דפי תלמיד: אליפלט · לנשמת רע · תפילה · משהו קרוב ביותר
3. משימת סיכום וכרטיס יציאה

👩‍🏫 מהדורה למורה – מאבק וזיכרון

השאלה הגדולה: מה שומר עלינו בזמנים קשים – ואיך זוכרים את מי שאיננו?

מערך שיעור – 45 דקות

דקות	שלב	מה עושים
5	פתיחה רגועה	הסכמות לשיחה מכבדת ושיתוף רשות; השאלה הגדולה על הלוח.
10	קריאה	קריאת היצירה מן המקראה הכיתתית בקול.
10	שאלות	זוגות עונים על שאלות המידע והפרשנות.
10	אמצעי מרכזי	זיהוי חזרה, ניגוד או מטפורה ודיון בתפקידם.
5	שיתוף	כמה זוגות משתפים (מי שרוצה).
5	סגירה	כרטיס יציאה ורגע שקט.

מערך שיעור כפול – 90 דקות

דקות	שלב	מה עושים
5	פתיחה רגועה	הסכמות לשיחה ושיתוף רשות.
10	היכרות	הצגת היוצרים והיצירות מן האתר.
15	קריאה בתחנות	תחנה לכל יצירה: אליפלט, לנשמת רע, תפילה, משהו קרוב ביותר.
15	שאלות מדורגות	מידע, פרשנות והערכה בקבוצות.
10	השוואה	כרטיס השוואה – חברות או אומץ.
5	האזנה	האזנה לשיר מולחן אחד ושיחה קצרה.
20	כתיבה	כתיבת מכתב, שיר או "תפילה" אישית.
5	שיתוף	הקראה רשות.
5	סגירה	כרטיס יציאה ומבט על משימת הסיכום.

תשובות: אליפלט – נתן אלתרמן

1. **איך תיארו השכנים את אליפלט כשהיה ילד?**
כילד חסר מזל, "ביש גדא", מגושם, שתמיד נשאר מבולבל ומחייך.
2. **מה הייתה הבעיה בליל הקרב?**
בעמדה הקדמית אזלה התחמושת, והיה צריך להביא אליה עוד.

3. **מי בא אל אליפלט בלילה ומה אמר לו?**
המלאך גבריאל; הוא אמר לו לא לפחד ושבשמיים גאים בו.
4. **מה פירוש החזרה על "בלי מדוע ובלי כיצד"?**
אליפלט פועל מתוך תמימות ולב טהור, לא מתוך חישוב; גם גבורתו אינה ניתנת להסבר – היא פשוט קיימת.
5. **איך משתנה היחס לאליפלט במהלך השיר?**
בהתחלה צוחקים עליו; בסוף הוא גיבור שהמלאך מכבד. הדבר שנראה חולשה (תמימות) מתגלה כמקור לאומץ.
6. **מדוע המשורר בחר לכתוב את השיר כשיר זמר עם פזמון?**
כדי שישירו אותו יחד ויזכרו את אליפלט; המנגינה הופכת את הזיכרון למשותף.
7. **השיר מבקר בעדינות את השכנים שלעגו לאליפלט. מה הוא מלמד אותנו על שיפוט אנשים?**
תשובה אישית: לא לשפוט לפי מראה או התנהגות חיצונית; לכל אדם יש כוחות נסתרים.
8. **האם לדעתכם השיר מצליח לספר על אובדן בלי להיות קשה מדי? נמקו.**
תשובה אישית: המנגינה, ההומור העדין והמלאך מרככים את העצב.

חנ"מ: 1. צחקו עליו · 2. חייך · 3. מה שהיה חסר להם · 4. מלאך

תשובות: לנשמת רע – ע' הלל

1. **למי מקדיש הדובר את השיר?**
לחברו חיים, שנפל.
2. **איך מתארים החברים את עצמם בתחילת השיר?**
כאנשים שאינם בוכים.
3. **מה החברים ראו ולא אמרו לחיים?**
את "ענן האהבה" שהלך לפניו – כמה אהבו אותו.
4. **מה הניגוד בין "אנחנו אנשים שאינם בוכים" לבין "נפשותינו בוכות"?**
מבחוץ הם חזקים ולא מראים רגש; מבפנים הם כואבים מאוד. השיר מראה את הפער בין מה שמראים לבין מה שמרגישים.
5. **מה פירוש הדימוי "נפשותינו... הן ילדות קטנות"?**
הנפש רכה ופגיעה, לא למודת מלחמה; היא בוכה כמו ילדה גם כשהגוף מתנהג כחייל.
6. **מדוע לדעתכם השיר כתוב כפנייה ישירה לחיים?**
כדי שהקשר ביניהם ימשיך – זו שיחה אחרונה שבה סוף סוף נאמרות המילים שלא נאמרו.
7. **השיר מלמד על חשיבות לומר לאנשים שאנחנו אוהבים אותם בזמן. האם אתם מסכימים? נמקו.**
תשובה אישית מנומקת.
8. **האם יש בעיניכם ערך בלהראות רגשות, גם כשמצפים מאיתנו להיות "חזקים"? נמקו.**
תשובה אישית; כדאי לקשר לשיר.

חנ"מ: 1. לחבר בשם חיים · 2. עצב · 3. שאהבו אותו · 4. פשוט ואוהב

תשובות: תפילה – חיים חפר

1. **איזו בקשה חוזרת לאורך השיר?**
"תן לי כוח" – הדובר מבקש כוח מאלוהים שוב ושוב.

2. **בשביל מי מבקש הדובר כוח בסוף החלק הראשון?**
בשביל עצמו ובשביל חבריו.
3. **מה מסופר בחלק "נעילה"?**
המלחמה נגמרה, אבל אחיו של הדובר לא חזר ממנה; הדובר זוכר אותו ומדמה אותו ליונה.
4. **מדוע החזרה על "תן לי כוח" חשובה כל כך בשיר?**
היא מבטאת פחד ותקווה יחד, ויוצרת קצב של תפילה ושל צעדים בדרך; כל חזרה מוסיפה שלב קשה יותר בדרך.
5. **מה פירוש השם "נעילה" לחלק האחרון?**
נעילה היא התפילה האחרונה של יום כיפור, שבה "נסגרים השערים"; כאן היא סוגרת את השיר בזיכרון ובאובדן.
6. **מה מסמלת היונה שאליה מושווה האח?**
שלום, טוהר ורוך; האח הופך בזיכרון לדמות בהירה ויפה שעפה רחוק.
7. **השיר מבקש כוח ולא ניצחון. מה המשמעות של הבחירה הזאת לדעתכם?**
תשובה אישית: הדובר מבקש יכולת להחזיק מעמד ולשמור על חבריו, לא תהילה; זה מראה ענווה ואנושיות.
8. **האם החלק "נעילה" משנה את האופן שבו אתם קוראים את החלק הראשון? נמקו.**
תשובה אישית: אחרי שיודעים על האח, התפילה לכוח נשמעת כואבת ועמוקה יותר.

חנ"מ: 1. כוח · 2. לחברים · 3. האח · 4. יונה

תשובות: משהו קרוב ביותר – יהונתן גפן

1. **איזו עבודה מתאר הכותב בתחילת הקטע?**
פינוי פצועים ועזרה להם בזמן המלחמה.
2. **את מי מגלה הכותב מתחת לעץ?**
את אחד החובשים, יושב ובוכה בשקט.
3. **מה עושים חבריו של החובש?**
מתאספים סביבו, מגישים לו תה חם, ויוצרים מעגל תומך.
4. **מה פירוש המשפט שהידידות היא "אור גדול" בתוך המלחמה?**
בתוך החושך וההרס, החברות והעזרה ההדדית הן הדבר שנותן תקווה, חום ומשמעות.
5. **מדוע לדעתכם בוכה החובש דווקא כשהכול נגמר?**
כל זמן שהיה צריך לעזור הוא החזיק מעמד; כשהלחץ ירד, הרגשות שהחזיק בפנים יצאו. זה אנושי ונורמלי.
6. **מה הופך את המעגל הקטן ל"בית חם"?**
הנוכחות של החברים, הדאגה והמחווה הפשוטה של תה חם – לא המקום עצמו אלא האנשים.
7. **הכותב בחר לא לתאר את הקרב אלא את החברות. האם הבחירה הזאת משכנעת אתכם? נמקו.**
תשובה אישית: היא מראה את הצד האנושי, מעוררת הזדהות ומלמדת על ערכים.
8. **מה הקטע מלמד אותנו על הדרך שבה אפשר לתמוך בחבר שקשה לו?**
תשובה אישית: להיות לידו, לא לשפוט, להציע מחווה קטנה, להקשיב.

חנ"מ: 1. החברים שלו · 2. תה חם · 3. היא אור גדול · 4. קרוב לחברים

מחוון משימת הסיכום

קריטריון	נקודות
הבנת היצירה והדמות	25
זיהוי אמצעי והסבר תפקידו	20
קישור לשאלה הגדולה	15
טקסט אישי בתגובה	30
לשון, סדר והגשה	10
סה"כ	**100**

אליפלט

נתן אלתרמן · שיר

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

🪝 **לפני הקריאה:** מי בעיניכם "גיבור"? האם גיבור יכול להיות מישהו שכולם חשבו שהוא מגושם או מוזר?

חלק א׳ – מבינים את היצירה (מידע)

קראו את היצירה (במקראה הכיתתית או באתר) וענו.

1. איך תיארו השכנים את אליפלט כשהיה ילד?

2. מה הייתה הבעיה בליל הקרב?

3. מי בא אל אליפלט בלילה ומה אמר לו?

חלק ב׳ – מפרשים (פרשנות וכלים ספרותיים)

1. מה פירוש החזרה על "בלי מדוע ובלי כיצד"?

2 איך משתנה היחס לאליפלט במהלך השיר?

3 מדוע המשורר בחר לכתוב את השיר כשיר זמר עם פזמון?

🔧 **כלים ספרותיים:** סמנו את הכלים שמצאתם ביצירה:

- ◯ מאפייני בלדה
- ◯ חזרות
- ◯ אירוניה
- ◯ חריזה

חלק ג' – מעריכים וכותבים

1 השיר מבקר בעדינות את השכנים שלעגו לאליפלט. מה הוא מלמד אותנו על שיפוט אנשים?

2 האם לדעתכם השיר מצליח לספר על אובדן בלי להיות קשה מדי? נמקו.

✍️ **משימת כתיבה:** כתבו בית נוסף לשיר מנקודת המבט של אחד השכנים שלעגו לאליפלט ועכשיו הבינו מי הוא היה.

לנשמת רע

ע׳ הלל · שיר

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

🪝 **לפני הקריאה:** אם הייתם כותבים מכתב לחבר קרוב, מה הייתם רוצים לומר לו שלא אמרתם בקול?

חלק א׳ – מבינים את היצירה (מידע)

קראו את היצירה (במקראה הכיתתית או באתר) וענו.

1. למי מקדיש הדובר את השיר?

2. איך מתארים החברים את עצמם בתחילת השיר?

3. מה החברים ראו ולא אמרו לחיים?

חלק ב׳ – מפרשים (פרשנות וכלים ספרותיים)

1. מה הניגוד בין "אנחנו אנשים שאינם בוכים" לבין "נפשותינו בוכות"?

2 מה פירוש הדימוי "נפשותינו... הן ילדות קטנות"?

3 מדוע לדעתכם השיר כתוב כפנייה ישירה לחיים?

🔧 **כלים ספרותיים:** סמנו את הכלים שמצאתם ביצירה:

- ◯ ניגוד
- ◯ מטפורה
- ◯ האנשה
- ◯ מבנה

חלק ג' – מעריכים וכותבים

1 השיר מלמד על חשיבות לומר לאנשים שאנחנו אוהבים אותם בזמן. האם אתם מסכימים? נמקו.

2 האם יש בעיניכם ערך בלהראות רגשות, גם כשמצפים מאיתנו להיות "חזקים"? נמקו.

✍️ **משימת כתיבה:** כתבו "מכתב תודה" קצר לחבר או לבן משפחה – ואמרו בו את מה שאתם מעריכים בו, עכשיו ובזמן.

תפילה

חיים חפר · שיר

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

🪝 **לפני הקריאה:** מה פירוש המילה "כוח"? כתבו שני סוגים של כוח: כוח של הגוף וכוח של הנפש.

חלק א׳ – מבינים את היצירה (מידע)

קראו את היצירה (במקראה הכיתתית או באתר) וענו.

1. איזו בקשה חוזרת לאורך השיר?

2. בשביל מי מבקש הדובר כוח בסוף החלק הראשון?

3. מה מסופר בחלק "נעילה"?

חלק ב׳ – מפרשים (פרשנות וכלים ספרותיים)

1. מדוע החזרה על "תן לי כוח" חשובה כל כך בשיר?

2 מה פירוש השם "נעילה" לחלק האחרון?

3 מה מסמלת היונה שאליה מושווה האח?

🔧 **כלים ספרותיים:** סמנו את הכלים שמצאתם ביצירה:

- ◯ חזרות
- ◯ מבנה
- ◯ דימוי
- ◯ ניגוד

חלק ג' – מעריכים וכותבים

1 השיר מבקש כוח ולא ניצחון. מה המשמעות של הבחירה הזאת לדעתכם?

2 האם החלק "נעילה" משנה את האופן שבו אתם קוראים את החלק הראשון? נמקו.

✍️ **משימת כתיבה:** כתבו "תפילה" משלכם – חמש שורות שכל אחת מתחילה ב"תן לי כוח" ומבקשת כוח לדבר אמיתי מחייכם (מבחן, פרידה, התחלה חדשה).

משהו קרוב ביותר

יהונתן גפן · רשימה אישית

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

🪝 **לפני הקריאה:** מה פירוש "להיות קרוב" למישהו? האם אפשר להרגיש קרוב לאנשים דווקא ברגע קשה?

חלק א׳ – מבינים את היצירה (מידע)

קראו את היצירה (במקראה הכיתתית או באתר) וענו.

1. איזו עבודה מתאר הכותב בתחילת הקטע?

2. את מי מגלה הכותב מתחת לעץ?

3. מה עושים חבריו של החובש?

חלק ב׳ – מפרשים (פרשנות וכלים ספרותיים)

1. מה פירוש המשפט שהידידות היא "אור גדול" בתוך המלחמה?

2 מדוע לדעתכם בוכה החובש דווקא כשהכול נגמר?

3 מה הופך את המעגל הקטן ל"בית חם"?

🔧 **כלים ספרותיים:** סמנו את הכלים שמצאתם ביצירה:

- ◯ מספר
- ◯ ניגוד
- ◯ מטפורה
- ◯ סמל

חלק ג' – מעריכים וכותבים

1 הכותב בחר לא לתאר את הקרב אלא את החברות. האם הבחירה הזאת משכנעת אתכם? נמקו.

2 מה הקטע מלמד אותנו על הדרך שבה אפשר לתמוך בחבר שקשה לו?

✍️ **משימת כתיבה:** כתבו קטע קצר בגוף ראשון על רגע שבו חבר או חברה תמכו בכם (או שאתם תמכתם במישהו). התמקדו במחווה קטנה אחת.

🏆 משימת סיכום

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

הכינו "ספר זיכרון כיתתי" קטן: בחרו יצירה אחת מן היחידה, כתבו הצגה קצרה ומכבדת של הדמות או של הדובר, הסבירו אמצעי אמנותי אחד ואת תפקידו, וצטטו רעיון מרכזי במילים שלכם. לאחר מכן כתבו טקסט אישי קצר בתגובה – מכתב, שיר או "תפילה" – על חברות, אומץ או תקווה.

✂️ כרטיס יציאה

1. איזו דמות או איזה דובר נגעו בי, ולמה?

_____

2. איזה אמצעי אמנותי זיהיתי ומה הוא מוסיף?

_____

3. דבר אחד קטן שאני יכול/ה לעשות כדי לתמוך בחבר/ה.

_____